

Anne Teresa De Keersmaecker

Rosas & Ictus

Rain (live)

© Anne Van Aerschot

wo 23, do 24, vr 25, za 26 nov
2016 / 20 uur Rode zaal
De voorstelling duurt ongeveer
1 uur 10 minuten, zonder pauze.

choreografie Anne Teresa De Keersmaecker

gedanst door Laura Bachman, Léa Dubois, Anika Edström Kawaji, Zoi Efstathiou, Laura Maria Poletti, Soa Ratsifandrihana, Frank Gizycki, Robin Haghi/Lav Crnčević, Luka Švajda/Thomas Vantuycom, Jara Vlaeminckx/Amanda Barrio Charmelo

muziek Steve Reich, Music for 18 Musicians

muzikale leiding Georges-Elie Octors *muzikanten* Ictus
percussionisten Miquel Bernat, Tom de Cock, Géry Cambier, Michael Weilacher, Jessica Ryckwaert *percussionisten & piano* Gerrit Nulens, Georges-Elie Octors *piano* Laurence Cornez, Jean-Luc Plouvier, Jean-Luc Faŕchamps, Stéphane Ginsburgh *klarinet* Dirk Descheemaeker, Carlos Galvez *viool* Igor Semenov *cello* Geert De Bièvre *stem* Caroline Jaya-Ratnam, Micaela Haslam, Amanda Morrison, Heather Cairncross (Synergy Vocals)

scenografie en licht Jan Versweyveld *kostuums* Dries Van Noten *repetitor* Jakub Truszkowski *assistentie bij de herneming* Jakub Truszkowski, Marta Coronado, Ursula Robb, Clinton Stringer, Fumiyo Ikeda, Taka Shamoto, Elizaveta Penkova, Igor Shyshko, Cynthia Loemij *artistieke coördinatie en planning* Anne Van Aerschot *technisch directeur* Joris Erven (Rosas), Wilfried Van Dyck (Ictus) *geluid* Alexandre Fostier, Antoine Delagoutte *coördinatie kostuums* Heide Vanderieck, Jan Vanhoof *naaiester* Charles Gysele, Christine Picqueray, Maria Eva Rodriguez *kledster* Heide Vanderieck *technici* Wannes De Rydt, Bert Veris, Clive Mitchell

productie 2001 Rosas & De Munt/La Monnaie (Brussel/Bruelles) *coproductie* 2016 De Munt / La Monnaie (Brussel/Bruelles), Sadler's Wells (London), Les Théâtres de la Ville de Luxembourg

première 10.01.2001, De Munt / La Monnaie (Brussel/Bruelles)
Rosas wordt ondersteund door de Vlaamse Gemeenschap.

Gelieve uw GSM uit te schakelen.

Here comes the Rain again

Met 'Music for 18 Musicians' van de New Yorkse componist Steve Reich, geschreven voor vier vrouwenstemmen, twee basklarinetten, twee strijkers, vier piano's en zes slaginstrumenten met klavier, trad de Amerikaanse minimalistische muziek in 1976 uit de underground naar voren. Al wat het minimalistisch observeren van de 'minuscule afwijking' radicaal en soms zelfs stug maakte, ruimde toen plaats voor schitterende muziek met een razendsnelle puls en weelderige harmonieën, beheerst door de vloeiende en luchtige figuur van de 'golf' – lange stuwende instrumentale bewegingen op het ritme van de menselijke ademhaling. Het is deze partituur die Anne Teresa De Keersmaeker in 2001 uitkoos en live liet uitvoeren door Ictus voor haar choreografie 'Rain', nog altijd een van haar grootste successen.

De wiskundig bewerkte figuren, de aanhoudende herhaling, het meetkundig benutten van de ruimte, de kunst van de voortdurende variatie, de in canon of in inversie gedante frasen (naar het model van het contrapunt in de muziek) – alles wat stilaan de signatuur van de choreografe uitmaakte en misschien een 'maniërisme' dreigde te worden, is hier tot het uiterste doorgedreven, verheven tot het kwadraat, plots binnengeleid in een panorama dat te weids is voor onze ogen, waarin we niet langer alles kunnen zien.

Wat we daarentegen wel vatten, is een soort van manie van de beweging, een getij of een uitslaande brand die van het ene lichaam op het andere overspringt zonder ooit bij iemand stil te vallen. In deze 'choreografische machine' – om het met Bojana Cvejić' woorden te zeggen – zijn er geen solisten en geen stilstaande beelden, maar wel tien dansers die zich laten meeslepen door een onstuitbare gezamenlijke energie die hen onderling verbindt. En zo ontstaat een speciale gemeenschap die nooit een 'massa' vormt, maar een bruisend netwerk is waarin adem en snelheid worden gedeeld, en ook de vreemde kameraadschap die ontstaat wanneer men de vermoeidheid voorbij is. Later noemde De Keersmaeker dit stuk een "plotse oogst", een van die zeldzame momenten waarop men ten volle zichzelf wordt, haast zonder erbij na te denken – en waarop moed en vreugde opeens samenvallen.

Jean-Luc Plouvier

Precies vijftien jaar na de wereldpremière in De Munt, herneemt Anne Teresa De Keersmaekers dansgezelschap Rosas de succesproductie 'Rain' - op muziek van Steve Reich - met een volledig nieuwe cast van tien dansers. 'Rain' blinkt uit door het adembenemend vormelijk en technisch raffinement van de choreografie, maar glanst tegelijk op een golf van emotie.

Aan deze productie hangen herinneringen en nu ook nieuwe emoties. Wat betekent deze creatie voor u?

Anne Teresa De Keersmaeker: Het is voor alles een feest. 'Drumming', de tweelingzus van 'Rain', was dat ook al. Het zijn twee voorstellingen die gemaakt zijn met muziek van dezelfde componist - twee belangrijke werken van Steve Reich - 'Drumming' en 'Music for 18 Musicians'. Telkens één grote stroom van muziek die een uur duurt en die een expliciete uitnodiging is om te dansen. 'Drumming' was geïnspireerd door Afrikaanse drummuziek. In 'Music for 18 Musicians' bewoog Reich zich voor de eerste keer op een harmonisch-emotioneel veld. Daarin combineert hij het puur pulsatieve dat eigen is aan zijn minimalistische muziek, en de ritmische polyfonie uit zijn beginjaren voor de eerste keer met een harmonische evolutie binnen de compositie. Het stuk begint met elf akkoorden die het harmonische framework van het hele stuk uitzetten.

En hij werkt ook voor de eerste keer met kleine spanningsbogen die vervat zit in de ademhaling van zijn muzikanten. De ademhalingscyclus van de klarinettist is meteen ook een compositorisch vertrekpunt voor de strijkers. Waar je bij 'Drumming' strakke en duidelijke cesuren krijgt, krijg je hier golven. Dat geeft een totaal ander energetisch veld, dat uitnodigt tot een ander soort dans. Maar zowel 'Drumming' als 'Rain' zijn groepsdansen waarin de individuele lijnen van de dansers heel duidelijk gearticuleerd blijven. Ook hier is het dansen tot de uitputting volgt, maar het is niet de uitputtingsslag die eigen is aan bijvoorbeeld 'Fase' of 'Rosas danst Rosas'. Daarvoor is de schriftuur veel te voluptueus. Hier is sprake van een totaal ander minimalisme dan dat van 'Fase' of 'Rosas danst Rosas'. Daarin had je zeer kleine cellen die voortdurend herhaald werden met een enorme fysieke intensiteit. Alsof de lichamen tegen een muur van structuur werden gegooid.

In 'Rain' bestaat het beginvocabulary uit één lange vrouwelijke en één lange mannelijke zin, uitgevoerd door zeven vrouwen en drie mannen. Die basisreceptuur waaiert door een veelvoud van choreografische procedés uit in een uitbundige en contrapuntisch zeer gelaagde ruimtelijke schriftuur met spiraalvormige, circulaire bewegingen enerzijds, en anderzijds ook zeer duidelijke rechte lijnen en diagonalen die als een soort breimachines door dat contrapunt lopen. De lange duur zorgt wel voor een element van uitputting, maar het blijft altijd jubelend. Er is geen sprake van dat strijdvarende amazone-aspect dat bijvoorbeeld in 'Rosas danst Rosas' zit.

Blijkbaar hebben jullie destijds maar twee maanden repetitietijd gehad voor 'Rain'.

Dat kon omdat we een uitzonderlijke transfer hebben gemaakt van choreografisch materiaal dat voor 'In Real Time' geschreven was op muziek van Aka Moon, naar de muziek van Reich. Dat basisvocabulary is herschreven en uitgebreid voor wat je de dansversie van 'In Real Time' zou kunnen noemen. Belangrijk om te weten is dat 'Rain' met praktisch dezelfde groep mensen is gemaakt als 'Drumming' (de dansers

waren: Cynthia Loemij, Roberto Oliván de la Iglesia, Martin Kilvady, Alix Eynaudi, Ursula Robb, Fumiyo Ikeda, Iris Bouche, Rosalba Torres, Bruce Campbell, Oliver Koch, Marta Coronado, en Taka Shamoto). We werkten op dat ogenblik met een vast gezelschap in residentie in De Munt. We zaten samen in een traject en dat groepsgegeven is zichtbaar.

Er was ook onmiddellijk een zeer groot enthousiasme van de dansers om de muziek van Reich te gebruiken. Om samen in die stroom te springen en te dansen. De muziek lag al in mijn schuif van toen ik 'Fase' gemaakt had, maar ik voelde mij op dat moment niet klaar om dat soort van scores te gaan choreograferen. Maar uiteindelijk zijn er niet zoveel partituren in de hedendaagse muziek die deze lengte hebben én die het karakter hebben dat ze uitnodigen tot dans. Uit het begin van de twintigste eeuw heb je wel langere stukken, maar die breken de unificerende principes van de muziek zoals tijd, regelmaat, en harmonie vaak op. Reich is voor mij meer dan Philip Glass of Michael Nyman de leidende figuur van de minimalistische muziek na de Tweede Wereldoorlog, en in deze sleutelcompositie combineert hij de notie van structurele rigueur, lengte, aanwezigheid van puls en harmonische evolutie.

'Rain' betekende ook een hernieuwde samenwerking met couturier Dries Van Noten en scenograaf Jan Versweyveld. Zij zorgden voor een iconisch decor en dito kostuums in een subtiel evoluerend spectraal kleurenpalet.

Voor 'Drumming' had ik tegen Dries gezegd dat oranje me een goede keuze leek als hoofdtoon voor de kostuums - omdat het de laatste kleur was in de evolutie van kleurschakeringen die 'Just Before' kenmerkte. Voor 'Rain' had ik iets met regenboogkleuren in gedachten, maar ik wilde het ook niet te new age maken. Ik had op mijn tafel een spiraalvormige schelp liggen met een zeer mooie schakering van huidskleur en beige tot roze. En zoals het altijd gaat met Dries en Jan: als je oranje vraagt, zal je oranje krijgen, en als je roze wil, zal je roze krijgen. In 'Rain' gaat het van huidskleur naar zachtroze en dieproze tot intens magenta, waarna er een fade away volgt met eerder herfstkleuren: een zilverachtig grijs, beige en wit. De hele voorstelling is eigenlijk een golf die opkomt, die op de gulden snede (het snijpunt van een tweedeling, waarbij het grootste van de twee delen zich verhoudt tot het kleinste, zoals het gehele lijnstuk zich verhoudt tot het grootste) uitmondt in een circulaire viering, en dan opnieuw wegtrekt. Zoals een herinnering aan een intense ervaring.

Eén van de geheimen van 'Rain' lijkt me inderdaad de manier waarop emotionaliteit opwelt uit een uitgekiende structuur. Hoe vaak je over de werking van dat ongreepbare proces?

Vormelijkheid is nooit een doel op zich. Een gotische kathedraal heeft ook een zeer uitgekiende vorm, maar de bedoeling is wel dat je die met een bepaalde vanzelfsprekende bewondering ervaart en je erdoor laat meeslepen. Ook in deze choreografie gaat het om het creëren van een voortdurende stroom waar mensen zich door kunnen laten meeslepen, zonder noodzakelijkerwijs de constructie te begrijpen.

Een voorbeeld van die verborgen emotionele werking van een vormelijk procédé is die gulden snede, een verhouding die zowel ruimtelijk (in de beeldende kunsten) als in tijd (in de muziek) effect sorteert, en in deze choreografie dus op beide vlakken werkt.

Mooi aan de gulden snede is dat het om een asymmetrische

verhouding gaat. Als iets perfect in balans is, dan blijft het stilstaan. Als iets asymmetrisch is, dan is er een spanningsveld dat tot verandering leidt. Dan is er meer van het ene dan van het andere, en bestaat de mogelijkheid dat de verhouding omdraait of dat het grote het kleine wegduwt of versterkt.

Bent u voor 'Rain' verder gegaan in de choreografische compositie dan ooit?

Wellicht wel in de complexiteit van de patronen, het contrapunt, en het beheersen van een groep die tezamen danst. 'Rain' gaat over het samenkomen van dingen. Het vocabularium is ook virtuozer dan het materiaal van 'Fase' of 'Rosas danst Rosas', dat dichterbij meer herkenbare menselijke bewegingen ligt.

Hoe moeilijk is het stuk voor de dansers?

Het is fysiek zeer zwaar, ook omdat er veel op de verticale as wordt gewerkt. Er zijn veel momenten dat je op de grond ligt, naar boven wordt getild en weer valt. Al die technieken die zo typisch zijn voor de jaren zestig, te maken hebben met vloerwerk en zo verschillen van klassiek ballet zitten erin. Het is the art of falling and rising.

Het stuk vraagt ook veel van de dansers omwille van de onmiddellijkheid, de lichamelijke intensiteit en de precieze overgave die noodzakelijk zijn om de rollen te vertolken. Om deze gecumuleerde autonome schrijftuur en structuur op de scène uit te voeren, moet je er bovenop zitten. Maar als die uiterste concentratie overslaat op het publiek, dan krijg je altijd een mooie collectieve ervaring.

Waarop heeft u gelet bij de samenstelling van de nieuwe cast?

Op verschillende aspecten, natuurlijk. Er is dus behoorlijk wat techniek en focus nodig. Maar je wil zeker ook tot een mooie groep komen. Het is een zoektocht naar eenheid in verscheidenheid. Daarbij hou je op een bepaalde manier ook de originele vertolkers wel altijd ergens in je achterhoofd, maar je wil er ook geen klonen van hebben. Voor de mannelijke rollen zijn er twee casts die alterneren.

Bij de première was er geen live muziek, maar die kwam er daarna wel bij, uitgevoerd door Ictus..

En dan krijgt dat jubelende en uitbundige karakter van de hele creatie een ongeëvenaarde uitvoering. Ictus speelt het stuk briljant, dus zullen we ook nu weer het pure plezier van de combinatie van dans en muziek kunnen genieten.

Interview afgenomen door **Michaël Bellon**

Anne Teresa De Keersmaeker (*1960) maakte haar eerste choreografie 'Asch' in 1980, na haar studie dans aan Mudra in Brussel en de Tisch School of the Arts in New York. Twee jaar later ging 'Fase, Four Movements to the Music of Steve Reich' in première. In 1983 richtte De Keersmaeker in Brussel het dansgezelschap Rosas op, tijdens de creatie van de voorstelling 'Rosas danst Rosas'. Sindsdien berust haar choreografisch werk op een nauwgezette verkenning van de band tussen dans en muziek. Met Rosas creëerde ze een omvangrijk oeuvre dat gebruikmaakt van muzikale structuren en partituren uit verschillende tijdperken, van oude muziek tot hedendaagse composities en popmuziek. Haar choreografische praktijk ontleent ook vormelijke principes aan de geometrie, wiskundige schema's, de natuur en sociale structuren, resulterend in een unieke kijk op de beweging van het lichaam in tijd en ruimte. Van 1992 tot 2007 was Rosas in residentie bij het Brusselse operahuis De Munt/La Monnaie. In die periode regisseerde De Keersmaeker een aantal opera's en grote ensemblestukken die sindsdien uitgevoerd werden door repertoiregezelschappen uit de hele wereld. In 'Drumming' (1998) en 'Rain' (2001), lagen complexe geometrische en contrapuntische structuren, geïnspireerd op de minimalistische muziek van Steve Reich, aan de basis van fascinerende groepschoreografieën die tot op heden de identiteit van het dansgezelschap tekenen. Tijdens haar residentie bij De Munt maakte De Keersmaeker 'Toccatà' (1993) op fuga's en sonates van Johann Sebastian Bach, wiens muziek later nog meermaals in haar werk zou terugkeren. In 'Verklärte Nacht' (zowel de versie voor veertien dansers uit 1995 als die voor drie dansers uit 2014) bracht ze het stormachtige verhaal van Arnold Schönbergs laatromantische strijksextet tot leven. Ze begaf zich op het terrein van het theater, gebruikte teksten en werkte multidisciplinair in 'I said I'

(1999), 'In real time' (2000), 'Kassandra – speaking in twelve voices' (2004) en 'D'un soir un jour' (2006). Anne Teresa De Keersmaeker onderzocht de plaats van improvisatie in de choreografie, op jazz en Indische muziek, in stukken zoals 'Bitches Brew / Tacoma Narrows' (2003, met muziek van Miles Davis) en 'Raga for the Rainy Season / A Love Supreme'.

In Anne Teresa De Keersmaekers meest recente stukken staat een 'uitpuren' van de choreografie tot een aantal essentiële principes op de voorgrond: de ruimtelijke dwang van meerkundige motieven; lichamelijke parameters voor het produceren van beweging, van het allereenvoudigst stappen tot de meest complexe dansbewegingen; het nauw navolgen van een (muzikale of andere) partituur bij het schrijven van de choreografie. In 2013 keerde De Keersmaeker terug naar Bach met 'Partita 2', een duet met Boris Charmatz. Nog in 2013 maakte ze 'Vortex Temporum' op de gelijknamige spectrale compositie van Gérard Grisey uit 1996. In 2015 werd dit stuk herwerkt tot de negen weken durende tentoonstelling Work/Travail/Arbeid die doorging in WIELS te Brussel. Ook in 2015 ging 'Golden Hours (As you like it)' in première; hierin gebruikte Rosas voor het eerst een bestaande tekst (Shakespeares As You Like It) als partituur voor de beweging, waardoor de muziek (Brian Eno's album Another Green World uit 1975) in plaats van een strikt choreografisch kader een sonore omgeving werd. Later datzelfde jaar zette Anne Teresa De Keersmaeker het onderzoek naar de relatie tussen tekst en beweging verder in 'Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke', een creatie gebaseerd op de gelijknamige tekst van Rainer Maria Rilke. DeSingel presenteerde sinds de vroege jaren tachtig vrijwel alle choreografieën van Anne Teresa De Keersmaeker. Sommige worden hernomen, vaak met live muziek, zoals dit het geval is met 'Rain'.